

ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ КУЛЬТУРИ І ДУХОВНОСТІ ЯК ЧИННИКІВ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

РЕВАК Ірина Олександрівна - професор кафедри інформаційних технологій у діяльності органів внутрішніх справ та економічної безпеки, кандидат економічних наук, доцент (Львівський державний університет внутрішніх справ)

УДК **351.82:36:304.44**

В статті проаналізовано мировий досвід інституціональної підтримки культури і духовності в процесах укріплення економічної безпеки держави. Розглянуто особливості патерналістської, інвестиційної та стимулюючої моделей державної підтримки сфери культури, особливості функціонування інститутів суспільної підтримки культури в США. Акцентовано увагу на взаємозв'язок між культурно-духовним розвитком суспільства та економічною безпекою держави. Зазначено необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів ведучими музеями Європи в зв'язку з недостатністю бюджетного фінансування. Обґрунтовано позитивне вплив релігійно-духовних факторів на укріплення економічної безпеки держави завдяки проведенню релігійними інститутами просвітницької, культурної, наукової, соціальної діяльності.

Ключові слова: культура, духовність, моделі державної підтримки культури, релігійні інститути, економічна безпека держави.

Постановка проблеми

В умовах сьогодення детермінанти економічної безпеки держави зміщуються в бік культурно-духовних орієнтирів, які є чинниками позитивних зрушень в усіх без винятку напрямках соціально-економічного розвитку суспільства. Наріжним каменем визначальних суспільних перетворень на шляху зміцнення економічної безпеки

держави стануть питання морально-духовного виховання населення, дотримання стійких моральних принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розвиток традиційних і модерних напрямків культурної діяльності в сучасному світі потребує постійної державної підтримки. Основною концепцією, що закладена в основу державної підтримки, є теорія мериторних благ і теорія «опікуваних благ», які розроблені нашими сучасниками Масгрейвом Р.А. (1996 рік) і Рубінштейном А.Я. (2009 рік) [1; 2]. Проблеми державної підтримки культури, механізми фінансового забезпечення сфери культури розглядали у своїх працях Абанкіна Т.В., Музичук В.Ю., Рубінштейн О.Я., Хауніна О.А. Питання впливу релігійно-духовних чинників на стан економічної безпеки держави досліджували Бліхар М.П., Здіорук С., Токман В., Щурко У.В. та ін.

Метою статті є досвід інституційної підтримки культури і духовності у процесах зміцнення інтелектуального потенціалу держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Культура як своєрідна сфера національної економіки, з одного боку, та невід'ємна компонента інтелектуального потенціалу держави, з іншого, володіє

трьома унікальними ресурсами: творчим потенціалом її творців, який накопичувався століттями і розвивався з покоління в покоління; культурною спадщиною, що є результатом багатоговікової праці творців та культурними традиціями [3, с. 182].

Світова практика напрацювала три основних моделі державної підтримки сфери культури, яка виробляє особливі блага, що характеризуються соціальною сутністю і суспільним інтересом до стимулювання їх споживання. Патерналістська модель передбачає компенсацію дефіциту доходів, який виникає в організації культури з об'єктивних причин, у т.ч. через «провали ринку» за рахунок бюджетних субсидій. У рамках цієї моделі фінансування культури здійснюється шляхом виділення бюджетних асигнувань, які в багатьох європейських державах і досі залишаються однією з головних форм підтримки культури і мистецтва.

Інвестиційна модель державної підтримки культури реалізується через процедуру підвищення державних інвестицій у гуманітарну сферу для забезпечення переходу до інноваційної економіки, заснованої на знаннях, та стійкого соціально-економічного розвитку. У цьому випадку фінансування сфери культури розширюється за рахунок соціально-економічних програм: регіонального розвитку, професійної підготовки і перепідготовки кадрів, реконструкції міського господарства, розширення інфраструктурної мережі тощо. Характерною рисою інвестиційної моделі є можливість поєднання бюджетних та позабюджетних джерел, а також стимулювання державно-приватного партнерства у цій сфері. Варто зауважити, що в країнах Європи така форма фінансування є досить популярною, оскільки сприяє більшому залученню коштів із приватного сектора.

Стимулююча модель підтримки сфери культури розрахована на створення сприятливих умов для активного розвитку творчої індустрії, креативної економіки. Ця модель застосовується у високорозвинутих країнах, у яких ставлення до культури є абсолютно іншим. Культуру розглядають як особливий ресурс нової еко-

номіки, активний агент розвитку, джерело нового мислення. Саме культура акумулює позитивні ефекти в різних сферах та дозволяє обернути слабкі сторони у сильні, може виступати з'єднувальним елементом у процесах розбудови національної економіки. Заходи щодо фінансової підтримки в креативній економіці зосереджуються на трьох ключових напрямках: 1) створення сприятливої сфери для творчого бізнесу; 2) податкові пільги і преференції для творчої особистості і творчої організації; забезпечення захисту інтелектуальної власності та результатів творчої праці.

Стимулюючу модель фінансової підтримки сфери культури реалізують Великобританія та Голландія, які ще з 70-х років ХХ ст. обрали курс на деіндустріалізацію національної економіки. Підтримка культури є стратегічним пріоритетом цих країн, що закріплено в прийнятих програмах підтримки креативного сектора економіки [4, с. 185-187].

Цікавим є досвід інституційної підтримки сфери культури, що практикується в США вже понад сорок років. Мова йде про застосування двох інститутів суспільної підтримки культури – інституту податкових відрахувань та інституту «відзначених доларів», причому останній так і не набув особливого поширення на території США, а використовується лише в трьох штатах – штаті Алабама, Каліфорнія та Вірджинія. Започаткування інституту податкових відрахувань сягає середини 70-х років ХХ ст., коли на федеральному рівні була прийнята Програма відновлення історичної нерухомості (Federal Historic Rehabilitation Tax Credit).

Прийнята програма сприяє залученню приватних інвестицій для реабілітації та подальшого використання історичних будівель в обмін на податкову пільгу (відрахування). Програмою визначено два види податкових відрахувань: 20% – для історичних будівель, що внесені до Національного реєстру історичних місць, та 10% – для будівель, побудованих до 1936 року, котрі не мають статусу історичного місця. Завдяки цій програмі було залучено понад 69 млрд. дол. США приватних інвестицій

, щоб зберегти 39600 історичних пам'яток, збудованих після 1976 року. Названа програма вважається однією з найбільш успішних і ефективно реалізованих на місцевому рівні [5]. Інститут «відзначених доларів» базується на Check-off Program – спеціальній програмі, згідно з якою платник податку заявляє про своє бажання перерахувати фіксовану суму грошей для підтримки певного проекту, поставивши позначку (check-off) у відповідній графі податкової декларації з податку на доходи. Варто наголосити, що програми «відзначених доларів» є різними залежно від рівня підпорядкування. Так, на федеральному рівні мова йде про спрямування частини податкових платежів (відрахувань) на підтримку того чи іншого соціально важливого проекту шляхом «відзначених доларів». На рівні штатів ці програми реалізуються за рахунок відрахувань з коштів платника податку, що раніше були ним сплачені, тобто з його власних джерел [6, с. 207].

Подібна практика може бути корисною і для України, особливо для тих підприємців, які цінують культуру і мистецтво, є шанувальниками пам'яток архітектури та прагнуть долучитися до реставраційно-відновлюваних робіт. Спеціально створені фонди перетворюються в реальне джерело фінансових ресурсів, акумульованих на конкретні цілі, а платники податку отримують податкову пільгу у розмірі відрахування від суми податкового платежу. Для введення в дію таких інститутів, насамперед, потрібно створити відповідне законодавче підґрунтя та передбачити комплекс заходів економічного регулювання культурної діяльності в рамках культурної чи гуманітарної політики. Сподіваємось, такі вкрай важливі державницькі кроки стануть реальними в Україні у найближчі кілька років.

Підсумовуючи розгляд існуючих моделей фінансової та інституційної підтримки сфери культури, наголосимо на тому, що більшість високорозвинених держав давно усвідомила, що гарантією побудови успішної економіки знань та національної безпеки є розвиток культури. Без належної фінансової підтримки сфера культури

буде занепадати, а населення позбудеться надійного джерела підтримки власного емоційного стану, розкриття творчих креативних здібностей, підвищення інтелектуального потенціалу тощо. Взаємозв'язок між культурою та безпекою держави теж очевидний: від стану культури залежить гуманітарна безпека держави, а розвиток самобутньої національної культури забезпечить національний культурний простір від експансії чужоземних культур, насадження нехарактерних для певної спільноти традицій, звичаїв тощо. Україна, що володіє колосальним культурним надбанням і посідає достойне місце у Списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО, має скористатися цим багатотисячним спадком та використати його для зміцнення національної економічної безпеки. Безумовно, для цього необхідно переглянути гуманітарну політику держави, використати всі наші переваги для побудови демократичної високорозвиненої інноваційної держави.

Важливе питання, без якого наше дослідження видасться неповним, стосується заходів підтримки об'єктів культури в умовах економічної кризи та часткового згорання соціально-культурних програм. На прикладі провідних музеїв Європи розглянемо сучасний стан та напрями активізації позабюджетних джерел фінансових надходжень.

Становище, в якому опинилися сьогодні відомі європейські музеї, характеризується такими тенденціями: скорочення державного фінансування; зростання фактичного та віртуального відвідування; підвищення загального інтересу до музеїв; вимога більшої самостійності; диверсифікація власних доходів; підвищення вартості вхідних квитків.

Гострою проблемою залишається зменшення бюджетного фінансування таких відомих європейських музеїв, як Британський музей (за період з 2010 по 2016 рік обсяги державного фінансування скоротяться на 30%), Національний музей Франції Лувр (у 2012 році державні видатки скоротилися на 10 млрд. євро), Національний музей Іспанії Прадо (у 2013 році іспанський уряд на 29% скоротив асигну-

вання на утримання музею і виділив лише 11 млн. євро, при цьому загальний бюджет Прадо дорівнював 39,11 млн. євро, тобто порівняно з 2012 роком бюджет був скорочений на 6,3 млн. євро) [7, с. 137-145].

Фінансова криза, що розпочалася у 2007 році, активізувала пошук нових джерел фінансових надходжень за рахунок активізації роботи з відвідувачами, розширення асортименту надаваних послуг, залучення спонсорських і благодійних коштів тощо. Так, у Консолідованому звіті про фінансову діяльність Британського музею за 2014 рік зазначено, що основними джерелами надходжень були: добровільні надходження – 43,2 млн. ф. ст., пожертви і спадщина – 27,6 млн. ф. ст.; мобілізовані кошти від комерційної діяльності, інвестиційних доходів і орендних платежів – 23,7 млн. ф. ст.; надходження від благодійної діяльності – 23,7 млн. ф. ст. Загальна сума надходжень становила 118,2 млн. ф. ст., що на 25,9 млн. ф. ст. менше, ніж у 2013 році [8, с. 33].

На фоні тотального скорочення державного фінансування провідні музеї Європи активізують надходження фінансових коштів від комерційної діяльності (продаж сувенірної продукції, організація платних виставок, проведення лекційних і екскурсійних занять, здавання в оренду музейних приміщень для проведення організаційних заходів), благодійних пожертвувань і спонсорських коштів. Щороку зростає кількість музеїв, що створюють власні фонди цільового капіталу з метою довгострокового фінансового планування і недопущення їх використання на поточні потреби. Розміщення частини коштів в активах грошово-кредитних організацій для одержання інвестиційного доходу також входить у програму стабілізації фінансового стану провідних європейських музеїв [7, с. 153].

На нашу думку, практика залучення додаткових фінансових надходжень від суміжної комерційної діяльності, благодійних і спонсорських внесків є прикладом для ефективнішого функціонування українських музеїв, які потерпають від мізерного бюджетного фінансування і невміння

адаптувати ринкові механізми фінансової підтримки до вітчизняних реалій. Акцент потрібно робити на активне застосування маркетингових механізмів, довгострокову співпрацю з корпоративними спонсорами.

Духовний чинник збагачення інтелектуального потенціалу стає внутрішньою передумовою позитивних зрушень у соціально-економічному житті держави. На наш погляд, зростання духовності передувє культурно-етичне виховання населення, утвердження релігійно-духовних принципів життя суспільства. Україна багата різноманітною духовною спадщиною, в якій домінує християнська традиція. Жоден аспект життя українського народу (культурного, суспільного, економічного, політичного) не можна зрозуміти без врахування внеску релігії в його розбудову, з його вченням, етичними нормами, сакральним мистецтвом [9, с. 576]. Глибокі духовні корені українців сягають ще часів язичництва, коли віра у вищі надприродні сили була пріоритетом і нормою життя дохристиянської Київської Русі. Із утвердженням християнських норм і принципів духовного життя Україна міцно вплелася у християнську сім'ю європейських держав і нині переконливо демонструє позитивні тенденції у цій сфері. Питома вага осіб, які вважають себе віруючими, перевищує 50% населення України, а тих, які вагаються між вірою і невір'ям, становить п'яту частину, невіруючими вважають себе менше 10% населення України [10].

Позитивний вплив духовності на стимулювання бізнес-процесів, економічне зростання в цілому вже давно продемонстрували високорозвинені держави світу та країни колишнього соцтабору. Однією з найважливіших характеристик громадянського суспільства у ЦСЄ стала духовність. На факт духовності наголошує І. Боровік, досліджуючи процеси формування громадянського суспільства під час трансформаційних процесів у Польщі [11].

Про важливість вивчення духовних цінностей сучасною студентською молоддю свідчить проведене соціологічне опитування серед експертів у цій проблематиці. У результаті опитування було виявлено,

що 66,7% усіх респондентів вважають, що нині це питання є дуже важливим, а для 28,9% – просто важливим [12, с. 166]. Куйдіна Т.М. і Усманова А.І досліджували ступінь сформованості духовного потенціалу особистості та рівня розвитку духовності в студентів 2-го курсу радіофізичного факультету та студентів спеціальності «Валеологія». Дослідники дійшли до висновку, що головна відмінність у духовному розвитку між студентами радіофізичного факультету та студентами-валеологами полягає в погляді на духовність з абсолютно протилежних боків. Так, студенти радіофізичного факультету розглядають духовність як повагу та співіснування в оточуючому середовищі, а студенти-валеологи – як естетичну красу не тільки зовні, але й зсередини [13]. Як бачимо, дослідження такого ґатунку свідчать про важливість утвердження духовних цінностей серед студентства, ключову роль у цьому процесі відіграють науково-педагогічні працівники.

Особливе місце у системі духовних цінностей посідають релігійні інституції. Дослідники наголошують на здатності релігії спонукати до якісних трансформаційних змін, нововведень, стати провідною соціальною силою суспільства. Релігійно-духовні інституції через дію принципів релігійного вчення пропонують достатньо чіткі орієнтири для людей у їх повсякденній та професійній діяльності [9, с. 587]. Церква як спільнота людей, об'єднаних вірою і Божими законами, творить самобутню містичну інституцію, що пропагує ідеї добра, любові, миру, злагоди, взаємодопомоги тощо. За своєю природою, церква є тим морально-стійким «знаряддям», призначення якого – задовольняти вищі, абсолютно незримі потреби людини постійно духовно вдосконалюватися, прагнути до пізнання вищого Абсолюту, слугувати ідейним центром формування людської свідомості.

Варто зауважити, що серед українців довіра до церкви, її моральних авторитетів є чималою. За даними Центру Разумкова, на запитання, чи довіряєте ви церкві, відповіді розподілилися так: повністю до-

віряю – 22,6%; скоріше довіряю – 41,9%; скоріше не довіряю – 13%; повністю не довіряю – 11,9%; важко відповісти – 10,5%. Що ж до морального авторитету священнослужителів, думки респондентів були такими: священнослужителі – такі самі, як більшість із нас – з усіма достоїнствами і гріхами – 44%; більшість священнослужителів – глибоко моральні й духовні особи – 26,2%; більшість священнослужителів думають насамперед про гроші, а не про духовне – 16,8%; важко відповісти – 13% [10].

Участь населення України у церковно-релігійному житті суспільства є достатньо активною, адже третина опитаних вважають себе віруючими однієї з церков чи конфесій (33,5%), трохи менше половини населення України відносить себе до категорії віруючих, які до жодної з церков не належать (40,5%) [10].

Варто зауважити, що країни з високою часткою віруючого населення демонструють прогресивний соціально-економічний розвиток. Згідно з дослідженнями в рамках проекту Вивчення європейських цінностей (European Value Study) у країнах Центрально-Східної Європи найвищою спостерігається релігійність у Польщі (93,9% населення вважає себе віруючими), Румунії (84,4%), Словаччини (81,6%). У 33-х країнах Європи показник релігійності становив 66,5% [14].

Про зростання ролі релігійних інституцій у період військових конфліктів, соціально-економічних трансформацій у своїх дослідженнях наголошує Щурко У.В. Науковець приходить до висновку, що в умовах зростання рівня безробіття, злочинності, погіршення демографічної ситуації, руйнування соціальних і моральних засад, релігія може стати чинником стабілізації і консолідації суспільства, встановлення моральних пріоритетів, активізації інноваційної діяльності, заохочення підприємницької ініціативи, підвищення соціальної відповідальності бізнесу, утвердження самосвідомості громадян і активної громадянської позиції [15, с. 8].

На нашу думку, помітний вплив духовності, зокрема релігійно-духовних чинників на розвиток інтелектуального по-

тенціалу України проявляється через проведену релігійними інституціями просвітницьку, культурну, наукову, соціальну діяльність. Серед просвітницьких заходів особливої уваги заслуговує організація при єпархіях, храмах, будинках молитви тощо недільних освітніх шкіл, окремих навчальних програм функціонування бібліотек, читальних залів, організація культурно-мистецьких програм, перегляд відеофільмів на духовно-релігійну тематику (напр., про визначні духовні постаті України). Така просвітницька діяльність має на меті якнайшвидше утвердження самосвідомості та розбудову активного громадянського суспільства. Яскравими джерелами представлення просвітницької діяльності релігійних організацій у соціокультурному просторі України є численні періодичні видання, інформаційно-аналітичні журнали, часописи різних конфесій та церков.

Динамічний розвиток різних християнських течій впливає на науково-освітню і духовну культуру України. На базі православних, протестантських церков засновано богословські академії, духовні семінарії, навчальні заклади різних рівнів. У вищих навчальних закладах функціонує аспірантура та докторантура. Значна увага приділяється моральному вихованню віруючих, формуванню відповідних світоглядних орієнтирів.

Соціальна діяльність діючих в Україні конфесій набула нині вираженого багатовекторного спрямування. Ряд релігійних організацій докладає зусиль до розв'язання проблем соціально незахищених верств населення: облаштовують пункти безкоштовного харчування нужденних; забезпечують медичне забезпечення та лікування малозабезпечених; організовують літній відпочинок дітей з бідних сімей, дітей-сиріт та дітей-інвалідів; допомагають школам, будинкам-інтернатам, медичним закладам; створюють при храмах і монастирях дитячі будинки, школи-сиротинці, соціально-реабілітаційні центри для нарко- та алкоголезалежних осіб, хворих на СНІД; займаються духовною опікою громадян, які перебувають у виправних закладах

тощо [16].

Отже, використання потенціалу духовних чинників як механізму консолідації українського суспільства, врегулювання стосунків між державою і церквою на принципах плюралізму і демократії є важливим кроком до підвищення економічної безпеки держави. Адже тільки та нація, що будує економічні відносини із дотриманням духовно-моральних цінностей може претендувати на успіх та економічне процвітання.

Висновки

Аналіз зарубіжного досвіду підтримки сфери культури і духовності з метою зміцнення економічної безпеки держави дозволив простежити такі тенденції:

- поглиблення інтеграції вітчизняної культури до європейського та світового культурного простору, що сприяє розширенню міжнародних культурних зв'язків України з багатьма країнами світу, створює реальні можливості для ознайомлення з досягненнями культури інших народів і держав та представлення кращих зразків національної культури та мистецтва світовій спільноті;

- напрацьовані світовою практикою моделі державної підтримки сфери культури є ефективними механізмами гуманітарної політики держави на шляху зміцнення економічної безпеки держави;

- досвід функціонування інститутів суспільної підтримки культури в США є корисним прикладом для України, особливо для тих суб'єктів підприємництва, що є цінителями творів культури і мистецтва;

- проблема скорочення бюджетного фінансування багатьох знаменитих музеїв Європи активізує пошук альтернативних джерел фінансування, зокрема від суміжної комерційної діяльності, спонсорських коштів, благодійних внесків тощо;

- відбувається процес принципово нового ставлення держави до релігії, переосмислення ролі церкви в суспільному житті, перегляд і переоцінка пов'язаних з ними культурних надбань. Сьогодні в Україні створюються необхідні передумо-

ви для об'єктивного з'ясування та висвітлення питань щодо справжнього внеску церкви в розвиток національної культури, зростає довіра до церкви, її моральних авторитетів;

- відбувається позитивний вплив релігійно-духовних чинників на зміцнення економічної безпеки держави через проведену релігійними інституціями просвітницьку, культурну, наукову, соціальну діяльність;

- духовність виступає гарантом зниження аморальності та злочинності у державі, оскільки чим вищим є рівень духовності суспільства, тим нижчим рівень злочинності.

Зміцненню економічної безпеки держави сприяє високий культурно-духовний рівень суспільства, якісні показники якого водночас виступають показниками суспільної ефективності. Посилення впливу внутрішніх процесів, що відбуваються в інтелектуальній сфері, зростаюча залежність соціуму від стану суспільної свідомості, гостра потреба в утвердженні високодуховних ідеалів дають підстави стверджувати, що культура і духовність позитивно впливають на економічну безпеку держави, тобто сприяють поступовому її зміцненню.

Література

1. Musgrave R.A. Public Finance and Finanzwissenschaft Traditions Compared // *FinanzArchiv*. Vol. 53. P. 145-193.
2. Рубинштейн А.Я. К теории рынков «опекаемых благ». Статья 1. Опекаемые блага и их место в экономической теории // *Общественные науки и современность*. – 2009. – № 1. – С. 139-153.
3. Рубинштейн А.Я. Вступительная заметка // *Журнал Новой экономической ассоциации* – № 4(24). – 2014 – С. 182-184.
4. Абанкина Т.В. Модели государственной поддержки культуры: теоретические основания и финансовые инструменты // *Журнал Новой экономической ассоциации* – № 4(24). – 2014 – С. 185-189.
5. Federal Historic Rehabilitation Tax Credit / Tax Incentives for Preserving Historic Properties // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nps.gov/tps/>

tax-incentives.htm

6. Музычук В.Ю. Институты общественной поддержки культуры: примеры из практики США // *Журнал Новой экономической ассоциации* – № 4(24). – 2014 – С. 206-209.

7. Музычук В.Ю., Хаунина Е.А. Механизмы поддержки музеев в условиях экономического кризиса (на примере крупнейших музеев Европы и России) // *Журнал Новой экономической ассоциации* – № 1(25). – 2015 – С. 132-161.

8. The British Museum Report and Accounts for the Year Ended 31 March 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.britishmuseum.org/pdf/BM-report-and-accounts-2014-2015.pdf>

9. Економічна безпека держави / За редакцією д.е.н., проф., члена-кореспондента НАН України О.С. Власюка, д.е.н., проф. А.І. Мокія. – Львів: Априорі, 2013. – 836 с.

10. Соціологічні опитування. Громадяни України. Релігія // Центр Разумкова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php?cat_id=93

11. Borowik I. Religion and Civil Society in Poland in the Process of Democratic Transformation / Borowik I. // *Religion and Patterns of Social Transformation* / Editors D. Jeromilov, S. Zrincsak, I. Borowik. Zagreb: Institute for Social Research, 2004. – 359 p.

12. Бліхар М.П. Духовні цінності сучасної студентської молоді (за результатами експертного опитування) // *Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Соціологія і політичні науки*. 2013. Т. 18. Вип. 2 (18). Ч. 2. – С. 164-172.

13. Куйдіна Т.М., Усманова А.І. Вивчення духовного потенціалу особистості студентів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/3987/2/Kuidina,%20Usmanova.pdf>

14. European Value Study // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>

15. Щурко У.В. Релігійні чинники в системі забезпечення економічної безпеки

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано світовий досвід інституційної підтримки культури і духовності у процесах зміцнення економічної безпеки держави. Розглянуто особливості патерналістської, інвестиційної та стимулюючої моделей державної підтримки сфери культури, особливості функціонування інститутів суспільної підтримки культури в США. Акцентовано увагу на взаємозв'язку між культурно-духовним розвитком суспільства та економічною безпекою держави. Наголошено на необхідності залучення додаткових фінансових ресурсів провідними музеями Європи у зв'язку з недостатністю бюджетного фінансування. Обґрунтовано позитивний вплив релігійно-духовних чинників на зміцнення економічної безпеки держави через проведену релігійними інституціями просвітницьку, культурну, наукову, соціальну діяльність.

держави. Автореф. дис. канд. екон. наук: 21.04.01 / У.В. Щурко; Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки. – К., 2009. – 19 с.

16. Соціальна діяльність церков та релігійних організацій в Україні / С. Здіорук, В. Токман. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/february2009/9.htm>

SUMMARY

The global experience of institutional support for the culture and spirituality in the strengthening process of the economic security of the state was being analyzed in the paper. Features of the paternalistic, investment and stimulating models of culture state support and features of the institutional functioning of cultural public support in the United States was being considered. The attention is focused on the relationship between cultural and spiritual development of society and the state economic security. The necessity of attracting additional financial resources (from the adjacent commercial activities, sponsorship funds, charitable contributions) by major museums of Europe due to lack of budget funding was being accented by the author. The positive influence of the religious and spiritual factors in the strengthening the state economic security was being provided through educational, cultural, scientific, social activities, which is conducted by religious institutions. Analysis of foreign experience of supporting in a sphere of the culture and spirituality to enhance the state economic security allowed tracking the following tendencies: deepening integration of national culture of European and world cultural space that contributes to the expansion of the international cultural relations of Ukraine with many countries; elaborated international practice models of state support for cultural sphere are effective mechanisms for humanitarian government policy towards strengthening of the state economic security; experience of institution functioning of the public support for a culture in the United States is a useful example for Ukraine, especially for those business entities that are connoisseurs of the art and culture works; the process of fundamentally new attitude of the state towards religion, rethinking the role of the church in public life, the review and reassessment associated with their cultural heritage occurs. The necessary prerequisites are creating today in Ukraine for objective clarification and elucidation of the church as to the real contribution to the national culture development, growing confidence in the Church's moral authority; the positive impact of religious and spiritual factors on the strengthening of the state economic security occurs through educational, cultural, scientific, social activities, which is conducted by religious institutions.